

FRANSA ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

JOSEPH DE MAISTRE

BEYOĞLU KİTABEVİ

58

FRANSA ÜZERİNE DÜŞÜNCELER
JOSEPH DE MAISTRE

Türkçesi

Kerem Güner

Yayın Yönetmeni

Hikmet Akyüz

Editör

Hasan Aksakal

Son Okuma

Hikmet Akyüz

Grafik Tasarım

Mehmet Ali Varış

© Beyoğlu Kitabevi, 2026

ISBN 978-625-93461-8-2

1. Baskı: Mayıs 2026

Kitabın tüm yayın hakları Beyoğlu Kitabevi'ne aittir.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz.

Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

BEYOĞLU KİTABEVİ

Akyüz Kitap Yayıncılık Nakliyat San. ve Tic. Ltd. Şti.

Çatmamescit Mah. Camadan Sokak No: 25/3

Beyoğlu / İstanbul

Tel. (0507) 858 35 06

www.beyoglukitabevi.com

Sertifika No: 27977

Baskı

Uzunist Dijital Matbaa A. Ş.

Akçaburgaz Mah. 1584 Sok. No:21 Esenyurt / İstanbul

Tel. (0212) 945 48 42

Matbaa Sertifika No: 68922

FRANSA ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

JOSEPH DE MAISTRE

TÜRKÇESİ
KEREM GÜNER

JOSEPH DE MAISTRE (1753–1821)

Fransız Devrimine ve Aydınlanma düşüncesine karşı geliştirdiği sert eleştirilerle tanınan, Savoy kökenli filozof, yazar ve diplomattır. Karşı-Aydınlanma hareketinin en önemli teorisyenlerinden biri kabul edilir. Maistre, devrimin getirdiği akılcı ve seküler düzene şiddetle karşı çıkarak; otoritenin, geleneğin, mutlak monarşinin ve Katolik Kilisesi'nin tartışılmaz üstünlüğünü savunmuştur. Ona göre toplumlar, soyut insan aklıyla veya yazılı anayasalarla değil, ilahi takdir ve derin tarihsel köklerle şekillenmelidir.

Eğitimi hukuk üzerine alan düşünür, Fransız ordularının memleketini işgal etmesinin ardından kalıcı bir sürgün hayatı yaşamış, uzun yıllar boyunca Sardinya Kralı'nın diplomatik elçisi sıfatıyla St. Petersburg'da görev yapmıştır. En ünlü eserleri arasında, devrimi doğrudan ilahi bir ceza şeklinde yorumladığı *Fransa Üzerine Düşünceler* ve inanç kavramlarını diyalog formunda incelediği *St. Petersburg Görüşmeleri* bulunur. Modern çağın getirdiği ilerlemeci tarih anlayışını ve iyimser insan doğası inancını tümüyle reddeden Maistre, insanın ancak sıkı bir otorite altında düzen bulabileceğini iddia etmiştir. Onun bu karamsar felsefesi, Avrupa'da filizlenen muhafazakâr siyaset teorisinin temel taşlarından biri olmuş; otorite, egemenlik, şiddet ve toplumsal itaat tartışmalarına son derece sarsıcı bir kavramsal zemin bırakarak düşünce tarihine adeta silinmez bir mühür vurmayı başarmıştır.

KEREM GÜNER

Kerem Güner, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa bünyesinde mühendislik öğrenimi görürken başladığı çevirmenlik kariyerinde Elie Halevy'nin *İngiltere ve İmparatorluğu*, George Orwell'in *Yazarlar ve Leviathan*, Louis de Bonald'ın *Siyasi ve Dini İktidar Teorisi*, Hasan Aksakal'ın derlediği *Sürgün, Kehanet ve Millet* gibi eserleri Fransızca ve İngilizceden dilimize kazandırmıştır.

İÇİNDEKİLER

Devrimin Metafiziği:

Joseph de Maistre, Fransız Devrimi ve Muhafazakârlığın Doğuşu

Hasan Aksakal

7

Editörün Notu

21

Kont Hazretlerine Mektup

22

BİRİNCİ BÖLÜM

Devrimler Üzerine

27

İKİNCİ BÖLÜM

Fransız Devriminde İlahi Takdir'in Yolları Üzerine Tahminler

33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İnsan Türünün Şiddet Yoluyla Yok Edilişi Üzerine

47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Fransız Cumhuriyeti Sürebilir mi?

57

BEŞİNCİ BÖLÜM

Fransız Devriminin Din Karşıtı Karakteri Üzerine

Hristiyanlık Üzerine Bir Ara Söz

69

ALTINCI BÖLÜM

Siyasal Anayasalarda İlahi Etki Üzerine

79

YEDİNCİ BÖLÜM

Fransız Hükümetindeki Geçersizlik Belirtileri

87

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Eski Fransız Anayasası Üzerine

Kral ve 1795 Temmuzunda Fransızlara Yöneltiltiği Bildiri Üzerine Bir Ara Söz

97

DOKUZUNCU BÖLÜM

Karşı-Devrim Gelirse Nasıl Gerçekleşecektir?

115

ONUNCU BÖLÜM

Karşı-Devrimin Sözde Tehlikeleri Üzerine

123

I. Genel Değerlendirmeler

123

II. Milli Mal ve Mülkler Üzerine

133

III. Rövanşlar Üzerine

135

ON BİRİNCİ BÖLÜM

David Hume Tarafından Yazılmış Bir Fransız Devrimi Tarihinden Parça

147

**DEVİRİMİN METAFİZİĞİ:
JOSEPH DE MAISTRE, FRANSIZ DEVİRİMİ VE
MUHAFAZAKÂRLIĞIN DOĞUŞU**

HASAN AKSAKAL*

John Locke, Edmund Burke, Alexis de Tocqueville derken, Türkçeye geç kazandırılan düşünce klasiklerinden biri de Joseph de Maistre'in *Fransa Üzerine Düşünceler*'i oldu. Yayıncılık tarihimizin alışlagelen boşluklarından biri sayılamayacak olan bu gecikmeli tanışma, bir bakıma Türkiye'de muhafazakârlık, devrim, otorite, gelenek, din ve siyaset üzerine yürütölen tartışmaların hangi metinlerle beslendiğini, hangi metinleri ise daha çok ikinci el hükümlerle tanıdığını gösteren anlamlı bir işaret sayılabilir. Maistre'in adı iki yüzyılı aşkın süredir Avrupa siyasal düşünceler tarihinde dolaşımdadır; fakat Maistre, bilhassa faşizm deneyiminden sonra

* İZÜ Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü öğretim üyesi, siyasal düşünceler doçenti.

orada da kendi metinlerinden ziyade, ona yapıştırılmış sıfatlarla anılır olmuştur: gerici, karşı-devrimci, teokrat, mutlakiyetçi, şiddetin metafizikçisi... Bu etiketlerin her biri belirli bir doğruluk payı taşısa da, hiçbirisi Maistre'in zihinsel kudretini, üslubunun keskinliğini, kavrayışının derinliğini ve körlüklerinin tarihsel anlamını tek başına açıklamaya yetmez.

1796'da kaleme alınan ve 1797'de geniş bir entelektüel dolaşıma giren *Fransa Üzerine Düşünceler*, öfkeli bir aristokratın 1789'a, Terör rejimine ve devrimin bulaşıcı enerjisine yönelttiği hınç dolu bir itirazdan ibaret değildir. Söz konusu metin, modern siyasetin en büyük kırılmalarından birine verilmiş en yoğun, en sistemli ve en rahatsız edici karşı-yorumlardan biridir. Cambridge University Press'in bu eseri, Büyük Fransız Devriminin iki yüzüncü yıldönümünü takip eden –bir yandan da yeni-liberal ve yeni-muhafazakâr siyasetlerin işbirliklerinin temellendiği– bir iklimde, Edmund Burke'ün 1790 tarihli *Reflections on the Revolution in France*'ının “en iyi bilinen Fransız karşılığı” olarak yeniden akademik dolaşıma sokması, 1789'a 1989 devrimlerinin üzerinden bakmayı amaçlarken, kesinlikle tesadüf sayılamaz. Uzun akademik kariyerini 1960'lardan itibaren Maistre'in düşünceleriyle uğraşarak geçiren Kanadalı tarihçi Richard A. Lebrun tarafından yeniden hazırlanan edisyon için Sir Isaiah Berlin'e geniş bir sunuş makalesi yazdırılması da aynı ölçüde anlamlıdır; zira bu tercih bile kendi başına, Maistre'in çağının krizinin yanı sıra onun sonrasındaki zamanlarda da otorite, özgürlük ve şiddet meselelerine dair kalıcı etkilerde bulunmuş bir düşünür olduğunu göstermektedir. (Berlin, 1994, ss. xi–xxxv; Maistre, 1994).

Peki, Joseph de Maistre kimdir? 1 Nisan 1753'te Chambéry'de, o dönemde Piyemonte-Sardinya Krallığına bağlı Savoy Dükalığında doğmuştur; yüzyıllar boyunca Kutsal Roma Cermen İmparatorluğunun –bugünün Kuzeybatı İtalya'sı, Güneydoğu

Fransa'sı ve İsviçre'nin batı yakası– bir parçası olan bu kendine özgü kimliğe sahip dükalık, zaman zaman Habsburg, bazen Fransız, sonrasındaysa İtalyan güçlerinin etkisi altında kalmış vassal bir devletçikti. Maistre, dil ve kültür bakımından Fransız, siyasal aidiyet bakımından ise Savoyard-Piyemonte-Sardinya Krallığının tebaası olarak yetişmiştir. Hukuk, bürokrasi, aristokrasi ve Katoliklikle örülü bir çevrede biçimlenen Maistre'in zihni, Cizvit tarikatının ve Jansenistlerin ahlaki disiplininin etkisinde toplumsal hiyerarşiye, kralın ve papanın kutsal hakkına inanan, feodal bağların Tanrı'nın takdiri olduğunu savunan değerleriyle barışık kalmıştır. Maistre, 1789'da devrimin ilk aşamasında olumlu karşıladığı Milli Meclisin toplanmasının ardından çıkarılan Ağustos Kararnameleriyle, toplumsal ve siyasi reformdan çok daha fazlasının amaçlanmasına tepki göstermiş; yaklaşık üç yıl sonrasında, 1792'de, Fransız ordularının Savoy'u işgaliyle birlikte hayatının en büyük kırılmasını yaşamıştır. Kırkıncı yaşının eşliğindeki Maistre, bu tarihten sonra devrimin uzaktan yorumcusu olarak kalmamış, bizzat devrimci güçlerin yerinden ettiği bir sürgüne dönüşmüştür. İsviçre topraklarına sığınan ve Lozan'da Madam de Staël'in sosyete salonunun müdavimlerinden olan Maistre'in *Fransa Üzerine Düşünceler*'indeki muhalif sesi, soyluluk ve ruhban temelli tüm imtiyazları sonlandıran bir devrimin yanı sıra zorunlu bir sürgünün *psişesi* nedeniyle de, soğukkanlı bir tarihçinin ya da masasının başında değerlendirmelerde bulunan bir akademisyenin değil, çökmüş bir siyasi dünyanın temsilcisi olarak konuşan ve bu çöküşü daha büyük bir düşünce çerçevesine yeniden yerleştirmeye çalışan bir aristokratın sesidir.

Rob Wohl'ün gösterdiği gibi, aslında Maistre –Bonald başta gelmek üzere, diğer pek çok Fransız muhafazakârı gibi– başlangıçta reform siyasetine kesinlikle kapalı biri değildir; hatta Amerikan Devrimine dair “Özgürlük, Avrupa'da aşağılanınca, başka bir

yarımküreye kanat çırpıp uçu” demişliği de bilinmektedir (Murray, 1949, s. 72). Onu tavizsiz bir karşı-devrimci haline getiren şey, devrimin Eski Rejimden radikal bir kopuşa dönüşmesidir (Wohl, 2023, ss. 1–6). Joseph de Maistre’in hayatını okuyabileceğimiz tüm ansiklopedik portre eskizleri de onu Fransız Devrimi tarafından yerinden edildikten sonra muhafazakârlığın başlıca sözcülerinden birine dönüşmüş bir polemikçi ve Savoy hanedanının yönettiği Piyemonte-Sardinya Krallığı adına St. Petersburg’ta on dört yıl (1803-17) görev yapan iyi bir diplomat olarak tanımlamaktadır (Britannica, 1911, s. 445; Wikipedia, 2026). 1821’de, Torino’da vefat eden Maistre’in kaleme aldığı *Du Pape, Les Soirées de Saint-Petersbourg* ve *Essai sur le principe générateur des constitutions politiques* gibi eserler ise *Fransa Üzerine Düşünceler*’de beliren düşüncelerin sonraki açılımları olarak okunmaktadır.

Maistre’in temel tezleri Avrupa muhafazakârlarınca iyi bilinmektedir, fakat yine de çoğu zaman kabalaştırılarak aktarılmaktadır. Ona göre, Fransız Devrimi insan aklının özgürleştirici zaferi değildir; 1789 ve sonrası, İlahi Takdir’in cezalandırıcı ve arındırıcı bir müdahalesidir. Fransa, kendi tarihsel misyonuna ihanet etmiş; dinsizliğe, ahlaki yozlaşmaya ve siyasi kibre kapılmış; devrim de bu hadsiz sapmanın cezası olarak ortaya çıkmıştır. Fakat Maistre’i araştırmacı okurların nezdinde asıl ilginç kılan, devrimi teolojik bir retorikle “günahların cezası” diye açıklamasından ziyade, siyaseti kurucu aklın ürünü olmaktan çıkarıp uzun soluklu tarihsel oluşum, teamül, din ve görünmez otorite bağlarıyla –kısacası “kadim bilgelik”le– tarihselci bir şekilde açıklamaya çalışmasıdır. Onun gözünde toplum tahayyül ya da icat edilmez, toplum ancak yüzyıllar içinde kendi yaşamsal alışkanlıklarını geleneklere dönüştüre dönüştüre büyür; anayasa yazılmaz, o kâğıda geçirilip geçirilmemesinden bağımsız olarak zaman ve vicdanlarda olgunlaşır; meşruiyet insan eliyle tasarlanmaz, tarihsel seyirde

usul usul belirip itibarını büyüte büyüte kabul görür. Kısacası, ona göre, bağlamsal anlayış ve zaman-aşırı bütüncül idrak, Aydınlanmanın aklının dayatmacılığından üstündür. Wohl'un işaret ettiği gibi, Maistre'in *a priori* akla itirazı, onu monarşist bir "gerici"den ziyade radikal bir anti-konstrüktivist yapmaktadır (Wohl, 2023, ss. 1–2); entelektüel tarih profesörü Carolina Armenteros ise bu tarih-merkezli yönelişin, Maistre'i reaksiyonerlikle sınırlandırmaktan çıkarıp tarih fikrinin de kurucu figürlerinden birine dönüştürdüğünü söylemektedir (Armenteros, 2011, ss. 1–3, 16–17). Bu nedenle *Fransa Üzerine Düşünceler*'i sadece Eski Rejimin, aristokrasinin ve Kilisenin yahut kabaca mutlakiyetçi monarşinin savunusu diye okumak yetersiz kalacaktır.

Kitabın ilk üç bölümü, metnin teorik omurgasını kurmaktadır. "Devrimler Üzerine" başlıklı birinci bölümde devrim, insan eliyle başlatılmış ama kısa sürede insan iradesini aşmış bir kuvvet gibi sunulmaktadır; yani devrim neredeyse faillerinden bağımsızlaşan bir tarihsel mekanizma gibidir. İkinci bölüm, devrimi İlahi Takdir'in cezalandırıcı düzenine yerleştirmektedir. Üçüncü bölüm ise eserin en sarsıcı cephesini açmaktadır: savaş, kan, kurban ve tarih burada bir arada anılmaktadır. Maistre'in bu sayfalarda sergilediği şey esasen savaş övgüsü değildir; onun asıl dikkat çektiği ve daha rahatsız edici olması gereken husus, tarihin bilinen bütün dönemlerine bakarak insanlığın şiddetten arındırılmış bir zeminde düşünmesini neredeyse imkânsız saymasıdır. Yakın tarihin Maistre uzmanlarından Owen Bradley'nin belki de en verimli katkısı burada belirlemektedir: ona göre, Maistre, irrasyonalizmin peygamberi olmakla değil, toplumsal irrasyonalitenin teorisyeini olmakla anılası biridir; düzen ile düzensizliği, akıl ile vahşeti, kutsal ile siyaseti Maistre aynı toplumsal varoluşun gerilimli bileşenleri olarak görmektedir (Bradley, 1999, ss. viii, xvi–xvii, 231). Bu yüzden Maistre'de bin yıllık feodal düzenin özleminin ve nos-

taljik bir tepkinin yanı sıra modern toplumsal teorinin karanlık başlangıç noktalarından biri de vardır.

Düşünceler'in dördüncü bölümünden itibaren Maistre'in polemik tonu giderek keskinleşmektedir. "Fransız Cumhuriyeti Sürebilir mi?" sorusuna verdiği cevap, aslında daha baştan bellidir: büyük ve bölünmez bir ülke için cumhuriyet, onun gözünde tarih-dışı bir deneyimdir. Burada mesele yalnızca rejim tercihi değildir; daha derinde, büyük siyasi toplumların temsili iradeyle yeniden kurulabileceği fikrine yöneltilmiş köklü bir itiraz görülmektedir. Nitekim ilerleyen sayfalarda Maistre, halk çoğunluğunun tercihini neredeyse bütünüyle tâli kılmaktadır; "Kral görüldüğünde elbette oy sayımı yapılmayacaktır" gibi iddialı sözler sarf ederken, siyasal meşruiyeti sandık, temsil ve önceden üretilmiş toplumsal rıza gibi modern kategorilerden çekip almakta; huzur, alışkanlık ve tarihsel meşruiyet lehine yeniden tanımlamaya girişmektedir. Yedinci ve sekizinci bölümler de bu çizgiyi sürdürmektedir. Yazar burada mevcut Fransız hükümetinin meşruiyet yoksunluğunu –ya da daha yerleşik bir ifadeyle, gayrimeşruluğunu– çeşitli belirtiler üzerinden okumaktadır; eski Fransız toplumunun yazılı olmayan anayasasını ise bir hukuki belgeye sahip olma meselesi şeklinde değil, muhafazakârlığın repertuarındaki anahtar kelimelerden teamül, ruhbanlık, kraliyet ve kolektif hafızanın alaşımı olarak düşünmektedir. Metnin siyasal keskinliğinin en çok buralarda görünmesi ziyadesiyle anlamlıdır.

Beşinci ve altıncı bölümler ise eserin siyasi ilahiyatını teşkil etmektedir. Beşinci bölümde devrim "din-karşıtı karakteri" bakımından tahlil edilirken, Hıristiyanlık bir inanç sistemi olduğu kadar toplumsal bağın kurucu zemini olarak da değerlendirilmektedir. Altıncı bölümde ise bu dinsel zemin bir anayasa teorisine dönüştürülmektedir. Maistre'in buradaki temel tezi hayli katıdır: kalıcı kurumlar, insan aklının ürünü olmaktan öte, insanı aşan bir ilkeye da-

yanır; dinsel içerikten tümüyle koparılmış bir insan-yapımı anayasa düşüncesi, önünde sonunda sorun üretmeye namzet ve fazlasıyla kırılgan kalacaktır. Bugünden bakınca, bu görüşün özgürlük ve çoğulculuk bakımından ne kadar daraltıcı olduğu aşîkârdır. Ancak aynı görüşün, siyasetin yalnız yazılı metinlerle açıklanamayacağını, sembollerin, ritüellerin ve görünmeyen meşruiyet biçimlerinin devlet ve toplum ilişkilerinde epeyce belirleyici olduğunu hatırlattığı da inkâr edilemez. Bu sebeple Maistre’i, modern muhafazakârlığın ve etno-sembolist milliyetçilik temalarının öncü bir örneğini sunmasının yanı sıra, yüz yılı aşkın bir süre sonra Carl Schmitt’in kendisine gündem edineceği siyasi ilahiyat geleneğinin de en güçlü metinlerinden biri olarak okumak gerekmektedir.

Burke ve Maistre arasındaki benzerlikler ve farklılıklar bu noktada aydınlatıcı olabilir (Fawcett, 2020, s. 3-18). *Fransa Üzerine Düşünceler*, Burke’ün *Reflections*’ının Fransız entelektüel dünyasındaki en doğrudan karşılığı olarak konumlandırılmaktadır. Hakikaten her iki isim de devrimin soyut kuruculuğuna, toplumu masa başında yeniden icat etme cüretine ve tarihsel kurumların birkaç kararnameyle ortadan kaldırılmasına karşı direnmektedir. Fakat burada benzerlik kadar önemli bir fark da göze çarpmaktadır. Burke’ün muhafazakârlığı organik ve reformcu bir karakter taşıırken, Maistre’inki çok daha açık biçimde karşı-devrimci ve reaksiyoner bir çizgiye yerleşmiştir (Hamilton, 2025). Aslen Liberal Partili olan Burke reform fikrini daima canlı tutmayı düzenin işleyişinin şartlarından biri olarak saymıştır. Maistre ise devrim yarattığı tahribattan ve hâsıl olan düşmanca hislerden sonra reformla çözüm üretilemeyecek kadar derinleşen sorunlara karşı yeniden kutsallaştırılmış bir otorite bulma ihtiyacı duymaktadır. Yani Burke özgürlüğü ve sürekliliği uzlaştırmaya uğraşırken Maistre tarihsel sürekliliği, çoğu zaman özgürlük fikrine karşı gelecek düzeyde önemseyerek savunmaktadır.

Louis de Bonald ile mukayese de Maistre'in özgüllüğünü daha iyi açacaktır (Aksakal, 2025, s.9-24). Bonald da, tıpkı Maistre gibi, devrimin soyut eşitlikçiliğine ve kurucu akılcılığına karşı çıkmaktadır; fakat onda toplumsal düzen çok daha durağan, çok daha kapalı ve çok daha şematik bir yapısal bütünlük gibi görünmektedir. Armenteros'un Bonald-Maistre yakınlaşmasına dair işaret ettiği çizgi önemlidir; ikisi arasında sahiden güçlü bir zihinsel akrabalık mevcuttur. Bununla birlikte Bradley'nin hatırlattığı üzere, Bonald –mühendislikten ödünç bir tabirle– daha çok bir “toplumsal statik” düşünürüyken, Maistre düzen ve bozulma (hatta düzensizlik), meşruiyet ve felaket, tarih ve ceza arasındaki devinimi daha canlı şekilde işlemektedir. Maistre'i Bonald'dan daha ilginç ve daha tehlikeli yapan şey de zaten budur: onda sistem daha gevşek olsa da, kavrayış ve sezgi daha derindir. Bu yüzden Bonald kapalı devre bir sistem kurarken, Maistre trajik bir tarih kavrayışı üretmektedir.

Maistre'in Fransa dışındaki akademik çevrelerdeki yakın tarihli alımlanmasında Isaiah Berlin'in rolü belirleyici olmuştur. Berlin, 1950'lerde verdiği derslerden itibaren geliştirdiği ünlü yorumunda Maistre'i Karşı-Aydınlanmanın en sert figürlerinden biri olarak okumuş, hatta onu faşizmin teorik öncüllerinden biri kabul etmiştir. *Fransa Üzerine Düşünceler*'in 1994 Cambridge edisyonundaki sunuş makalesi de bu genişletilmiş bağlamın yoğun bir metinsel ifadesidir (Berlin, 1994, ss. xi–xxxv). Hiç şüphesiz, Berlin'in teşhisinde bir noktaya kadar hakikat payı vardır: Maistre'in siyasal tahayyülü, itaat, otorite, kurban, ceza ve kutsal egemenlik etrafında döndüğü için Berlin'in liberalizmiyle ya da genel olarak modern özgürlük fikriyle uzlaştırılması çok zordur. Yine de daha yakın tarihli ve yeni Maistre yorumları, Berlin'in hükmünün yer yer fazla doğrusal ve anakronik olduğunu göstermektedir. *Joseph de Maistre and His European Readers* adlı derlemenin daha ilk bölü-

münde Cyprian Blamires, Maistre–faşizm bağıını doğrudan doğruya tartışmaya açarken İngilizce konuşulan dünyada Maistre’in uzun süre “faşizmin habercisi”ne indirgenmiş olmasını sorunlaştırıp sorgulamıştır. Wohl’ün makalesi de, Berlin’in yorumunun Nazizm-sonrası dönemin suçlu arayışları bağlamında okunması gerektiğini hatırlatmaktadır ki bu konuda Berlin’in de dahil olduğu birçok göçmen Yahudi düşünür, Rousseau’dan Nietzsche’ye, Herder’den Hegel’e birçok ismi hedef tahtasına koymuştur. Bradley’nin yorumu ise bir adım daha ileri giderek, Berlin’in Maistre’i irrasyonelitenin analistinden irrasyonelitenin savunucusuna çok çabuk dönüştürdüğü eleştirisini içermektedir. Bu itirazlar vesilesiyle şunu söylemek yanlış olmayacaktır: Berlin, Maistre’in anti-liberal tehdidini doğru yorumlamıştır, fakat onu hiç dallanıp budaklanmayan, nüanslar geliştirmekten mahrum bir soykütüğüne bağlama eğilimi nedeniyle dar bir alana sıkıştırarak eksik bir okuma yapma eğiliminde kalmıştır.

Kültürel karamsarlığıyla ünlü iki ismin; Carl Schmitt’in *Politische Romantik*’ten (1919) itibaren ama özellikle *Siyasi İlahiyat*’ta (1922); Emil Cioran’ın ise 1957 tarihli uzun makalesinde (2025) Maistre’le meşgul olması tesadüf değildir. Schmitt, özellikle egemenlik ve karar etrafındaki kendi problematiği içinde Maistre’i –arada bir acımasız eleştirilerde bulunsa da– geriye dönük bir entelektüel akrabalık üzerinden okumuştur; fakat Bradley’nin itirazı, bunun da “verimli bir yanlış okuma” olduğu yönündedir. Çünkü Maistre için egemenlik, salt karar ânındaki kudret değildir. O tarihsel, sembolik ve dinsel bir meşruiyet düzenini incelemektedir. Cioran’ın ilgisi ise daha farklı, daha içsel ve daha kışkırtıcı olmayı amaçlamıştır. Bradley’nin deyişiyle, Berlin ile Cioran, Maistre’i çağdaş şiddetin ve radikalizmin öncü bir aynası gibi okuyan iki etkili yorumcudur. Fakat Cioran’ın Maistre’e yönelişi onu dışarıdan suçlamakla kalmamıştır; zira Cioran onda modernitenin sev-

mediği ama kolayca da kurtulamadığı bir yaklaşımı sezmiştir. Bu yüzden Maistre, tarihsel bir hasım olarak okunduğu gibi, zaman zaman rahatsız edici bir çağdaş olarak da değerlendirilmiştir.

Ancak Maistre'in önemi kadar kör kaldığı noktalar da az değildir ve *Düşünceler*'ini bugünden, hele Fransız Devriminin yapısal nedenlerini, küresel, kıtasal ve ulusal tarihini iyi bilen bir tarihçinin gözünden okuduğumuzda bunları belirtmek mecburiyete dönüşmektedir. Her şeyden önce Maistre, *ancien régime*'in yapısal sorunlarına değinmemeyi öncelemiş, mecbur kaldığındaysa onları ikincilleştirmiştir. Devrimi esas olarak dinsizlik, ahlaki yozlaşma ve yanlış bir Aydınlanma etrafında açıklamıştır; oysa Eski Rejimin değişen dünya dinamikleri karşısında kendini yenilemek yerine inatla tutunduğu hukuki eşitsizlikleri, vergi ayrıcalıkları, temsil krizleri ve mali darboğazı da merkezi düzeyde belirleyiciydi. Bu bağlamda, *ancien régime*'de herkes kralın tebaasıydı; haklar ve statüler üç zümre sistemi içinde dağıtılmıştı; ulusal vatandaşlık yoktu. Dahası, monarşi felsefi veya ahlaki bir krizden daha belirleyici düzeyde mali ve idari bir krizle boğuşuyordu; buna rağmen burjuvaziye ve unvansız milyonlara (sıradan halka; baldırıçıplaklara) haklarını iyileştirme ve daha adil muamelede bulunma seçeneğini monarşi yönetimi reddetmiştir. Bu tabloya Yedi Yıl Savaşlarının uzun zamana yayılan gölgesini de eklemek gerekir. Dolayısıyla Maistre'in teşhisi kızgın devrim-karşıtlarını daha da hınçlandıracak kadar keskindir, fakat ekonomik ve toplumsal bakımdan eksiktir: devrimin metafiziğini görmektedir, fakat onu âdeta çağıran toplumsal ve siyasal dünyanın maddi nedenlerini küçültmektedir. Cumhuriyetçiliğe bu kadar sert saldırırken, eşitsiz ve özgürlüksüz bir düzenin kendini muhafaza edebilmek adına gitgide artan kötülüklerini gereğince hesaba katmamaktadır. Bu bakımdan onun kuvvetli olanlar kadar, tarih karşısında haksız çıktığı çokça değerlendirmesinin olduğu da görülmektedir.